

Vinnu ph.d.-verkætlanir fingið granskingarstuðul

Granskingarnevndin hevur fyrri fyrstu ferð jættað stuðul til vinnu ph.d.-verkætlanir. Tvær verkætlanir hava fingið eina millión kr. hvør.

Onnur verkætlanin kallast “Kanningar eftir møgulegum grundvatni í økinum á Fútakletti á Vágoyinni til smolt-aling á landi”. Partarnir í verkætlanini eru Malan Ellefsen, jarðfrøðingur, Hidden-

fjord og DTU Environment.

Hin verkætlanin kallast “Útvinnan av alduorku við Føroyar”. Partarnir í verkætlanini eru Bárður Joensen, sivilverkfrøðingur, LBF og DTU Mechanical Engineering.

Stuðulin til vinnu ph.d.-verkætlanir kemur úr tí avtikna Minningargrunninum fyri Dánjal Niclasen. Tá nevndin fyrri grunnin tók grunnin av og lat Granskingar-

ráðnum peningin, gjørdi Granskingarnevndin av at roynd vinnu ph.d.-skipan í Føroyum við hesum pengum.

Lýst varð eftir umsóknum á fyrsta sinni í 2017, men tá var ikki mett, at innkomnu umsóknirnar luku treytirnar. Í ár komu triggjar umsóknir inn. Tvær teirra eru nú jættaðar, og tann triðja verður væntandi viðgjørd í næstum.

Ein vinnu ph.d.-verkætlan er skipað eftir einum øðrvísi leisti enn ein vanlig akademisk ph.d.-verkætlan. Ein ph.d.-kandidatur verður settur í starv í eini fyrirøku og samstundis innskrivaður til ph.d.-lestur á einum universiteti. Fyrirøkan fær stuðul til verkætlanina og rindar restina av kostnaðinum av verkætlanini, annaðhvørt sjálf ella í samstarvi við aðrar priv-

atar partar. Tað er í stóran mun fyrirøkan, sum avger, hvat verður granskað, og úrslitini skulu oftast brúkast ítøkiliga í fyrirøkuni.

Yvirskipaða endamálið við vinnu ph.d. verkætlanum er at styrkja granskaratilgongdina og førleikameningina í vinnuni og styrkja samstarvið millum granskingarumhvørvið og vinnuna.

Hiddenfjord hevur tikið stig til vinnu ph.d. verkætlan:

Malan Ellefsen fer næstu trý árin at kanna, um grundvatn er í økinum kring smoltstöðina á Fútakletti. Um kanningar vísa, at vatn er í undirgrundini á Fútakletti, verður møgulega onkur kanningarboring gjørd.

Kanna um grundvatn finst í økinum kring smoltstöð

Hiddenfjord brúkar nógva orku til at køla vatnið frá smoltalingini á Fútakletti. Nú hevur fyrirøkan sett Malina Ellefsen, jarðfrøðing, at gera eina vinnu ph.d.-verkætlan, ið skal kanna, um grundvatn er í økinum, sum kann brúkast í niðurkølingini av vatninum á smoltstöðini.

EFTIR DAGMAR JOENSEN-NÆS

Alfyrirøkan Hiddenfjord er í ferð við at byggja smoltstöðina á Fútakletti munandi út. Eitt av endamállum við útbyggingini er, at smoltið skal verða størri, tá tað verður sett á sjógv.

Tað setir stór krøv til vatnskipanina á smoltstöðini at hava meira og størri smolt. Vatnið í kørunum skal helst ikki koma yvir 12 hitastig, og tað er orkukrevjandi og harvið kostnaðarmikið at køla vatnið niður.

Hiddenfjord hevur nú tikið stig til at fáa kannað, um grundvatn er í økinum rundan um smoltstöðina, og um tað ber til at brúka grundvatnið í niðurkølingini av vatninum á smoltstöðini. Fyrirøkan hevur fingið stuðul frá eini serligari skipan undir Granskingargrunninum til eina vinnu ph.d.-verkætlanin, sum skal leita eftir møgulegum grundvatni, ið kann brúkast til endamálið.

Malan Ellefsen, jarðfrøðingur, er sett í starv sum vinnu ph.d.-lesandi á Hiddenfjord og á Danmarks Teknologiske Universitet – DTU – í Lyngby, og hon er júst farin til

verka.

- Vatnið á smoltstöðini verður endurnýtt, og tilgongdin at pumpa vatnið runt, samstundis sum smoltið svimur í kørunum og verður fóðrað, ger, at tað verður heitari enn væntað. Vatnið skal helst ikki koma yvir 12 stig, tí so tekur fiskurin skaða. Tað er sera orkukrevjandi og harvið kostnaðarmikið at køla vatnið niður, og tí hevur fyrirøkan ynskt at gera eina roynd at leita eftir køldum grundvatni í økinum, sum kann brúkast í niðurkølingartilgongdini, sigur hon.

Loftsmyndir og boringar

Malan fer nú undir at kanna økið kring smoltstöðina fyri sprekkuskipanir og møgulegar vatngoymslur í undirgrundini. Tað skal gerast

við eitt nú at kanna neyvar loftsmyndir og gera nýggjar jarðalisfrøðiligar kanningar av jørðini undir Fútakletti, og helst eisini onkra kanningarboring. Endamálið er at koma fram til úrslit, sum kunnu vera við til at minka um orkuna, sum í lötuni verður nýtt til at køla vatnið frá smoltalingini niður undir 12 stig, við at nýta verandi náttúruutilfeingi í nærumhvørvinum rundan um smoltstöðina.

-Við at kanna fylgisveinamyndir, innsavna data við dronu og gera jarðalisfrøðiligar kanningar vóni eg at finna fram til, um nóg nógv er til av grundvatni í økinum til, at tað loysir seg at fáa tað upp og brúka tað til at køla vatnið á smoltstöðini niður, sigur Malan Ellefsen.

Eisini áhuga fyrri land og kommunur

Grundvatn er vatn, sum situr í poknum, rivum og gloprum í undirgrundini og eisini kann sita bundið í ymskum steinsløgum. Ofta er talan um grundvatnsborð í lendinum, har vatnið situr upp til eina ávísa hædd undir yvirflatuni.

Nýggjar kanningar, sum Jarðfeingi hevur gjørt, vísa, at føroyska grundvatnið er ungt, eini 3-5 ár. Tað merkir, at tað allarhelst verður endurnýggjað rættiliga skjótt.

- Vit vita vit ikki heilt víst, hvussu vatnið í undirgrundini í Føroyum háttar sær. Vit fara helst ikki at finna stórar vatn-goymslur, men um tað er so, at vatnið verður endurnýggjað lutfalsliga skjótt, kunnu vit - um vit eru heppin - kortleggja grundvatnskipanina í økinum og bora hol, sum kunnu leiða vatn til yvirflatuna, sigur Malan.

Flestu lond í verðini brúka grundvatn sum vatnveiting til drekkivatn og framleiðslu, men í Føroyum verður tað ikki gjørt á sama hátt, tí tað nógva regnið ger, at vit hava nóg nógv av yvirflatuvatni. Onkrar av keldunum, sum spræna upp, verða nýttar sum drekkivatn.

- Um úrslitini av kanningunum á Fútakletti verða góð og kunnu brúkast av smoltstöðini, kann hetta eisini koma øðrum í Føroyum til góðar. Til dømis kunnu land og kommunur umhugsa at fara undir at brúka grundvatn, tá turkur er, sigur Malan.

Í fyrsta umfari er tað tó Hiddenfjord, sum eigur ágóðan av kanningunum hjá Malini Ellefsen.

- Eg eri sett í starv sum vinnu ph.d. lesandi á Hiddenfjord, og fyrirøkan hevur tí rætt til úrslitini fyrst. Men síðani skal eg skriva greinar, ið skulu gevast út, og um nøkur ár verða kanningarnar óivað tøkarnar hjá øðrum at brúka eisini, sigur hon.

VERKÆTLAN: Kanningar eftir møgulegum grundvatni í økinum á Fútakletti á Vágoyinni til smolt-aling á landi
PARTAR Í VERKÆTLANINI: Malan Ellefsen, jarðfrøðingur, Hiddenfjord og Danmarks Teknologiske Universitet – DTU – í Lyngby
AÐRIR SAMSTARVSPARTAR: Náttúruvísindadeildin á Setrinum og aðrar partar í Føroyum
KOSTNAÐUR: 2.450.000 kr.
Játtan úr Granskingargrunninum: 1.000.000 kr.
AÐRIR STUÐLAR: Hiddenfjord
TÍÐARÆTLAN: 1.9.2018 – 1.9.2021